

GRAFIČKI FAKULTET U ZAGREBU

AVANGARDNI POKRETI 20.STOLJEĆA

SEMINARSKI RAD

Kolegij: Likovno grafička kultura 2

Usmjerenje: Dizajn grafičkih proizvoda

Mentor: dr. art. Vanda Jurković

Studentica: Angela Potušek

Zagreb, 2024. g.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. AVANGARDNI POKRETI 20. STOLJEĆA	
2.1. FOVIZAM.....	2
2.2.EKSPRESIONIZAM.....	3
2.3. KUBIZAM.....	4
2.4. FUTURIZAM.....	5
2.5. DADAIZAM.....	6
2.6. NADREALIZAM.....	7
2.7. KONSTRUKTIVIZAM	7
2.8. DE STIJL.....	8
2.9. APSTRAKTNI EKSPRESIONIZAM.....	8
2.10. POP ART.....	9
2.11. MINIMALIZAM.....	9
2.12. KONCEPTUALNA UMJETNOST.....	10
3. ZAKLJUČAK.....	11
4. LITERATURA.....	12

1. UVOD

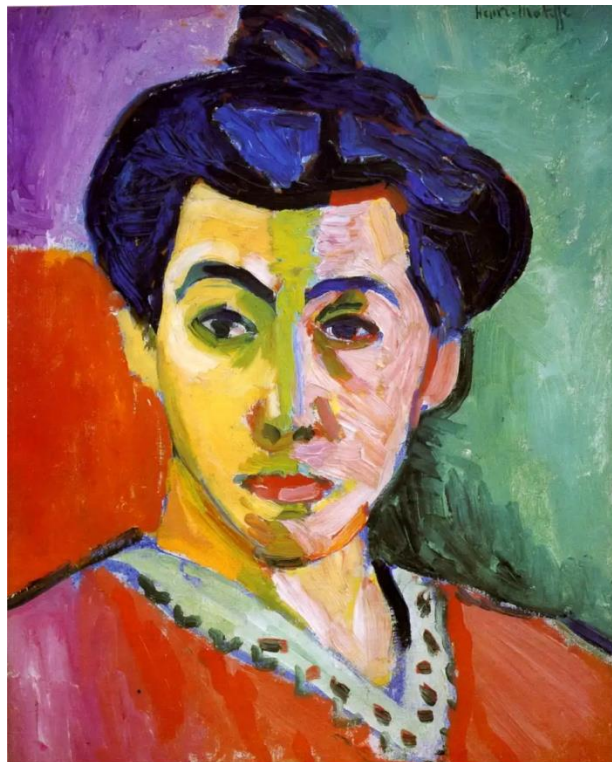
Riječ avangarda dolazi od francuske vojne složenice „avant-garde“ što u doslovnom prijevodu znači predstraža, ali bi se u punom smislu moglo protumačiti kao prethodnica. Upravo iz tog razloga, koristi se kako bi se označili umjetnički i politički pokreti nastali u duhu inovacije, novih ideja i želje da se preoblikuje stara paradigma. U tu skupinu spadaju pokreti koji su se svojedobno smatrali ispred svoga vremena, rušeći predrasude i otvarajući put novim oblicima razmišljanja, izražavanja i stvaranja. Ovi pokreti, pojavljujući se diljem Europe, doveli su u pitanje dotadašnja umjetnička uvjerenja, testirajući tradiciju i odbacujući impresionizam, naturalizam, realizam pa čak i simbolizam. Na taj način, ne samo da su reformirali proces stvaranja i interpretacije umjetnosti, već su imali značaj utjecaj na konstrukciju civilizacije, kulture i samog društva. Početkom 20. stoljeća i Prvog svjetskog rata brojna djela prožeta su emocijom straha, izgubljenosti i razočaranosti, reflektirajući trenutno društveno i političko stanje. Kasnije, promjenom stanja i sredstava mijenjale su se i naravi poruka, ali kolektivni cilj umjetnika ostao je eksperimentalnim metodama stvaranja izazvati osjećaj šoka i iznenađenosti kod promatrača.

Slika 1. Pablo Picasso, Guernica, 1937.g.

2.1. FOVIZAM

Fovizam, službeno nastao 1905. godine u Francuskoj, svoj vrhunac doživljava već par godina kasnije, te na taj način postaje prvi avangardni pokret 20. stoljeća. Svoj naziv dobio je po francuskoj riječi „fauves“ korištenu od strane kritičara Louisa Vauxcellesa u njihovu opisu, a nosi značenje divlje zvijeri te simbolizira radikalnu promjenu stila i upotrebe boja tadašnjih umjetnika. Karakteristike djela bile su nekonvencionalne i intenzivne boje, pojednostavljeni oblici, odsutnost perspektive i deformacija likova. Vođe pokreta bili su Henri Matisse i André Derain, a ostali istaknuti umjetnici bili su Georges Rouault, Maurice de Vlaminck, Raoul Dufy te Marc Chagall. Fovizam je, unatoč svom relativno kratkom trajanju, ostavio veliki utjecaj na umjetnički svijet te potakao razvoj daljnjih pokreta, inspirirajući ekspresionizam pa čak i omogućujući eventualnu pojavu futurizma i apstraktne umjetnosti.

Slika 2. Henri Matisse, La Raie Verte, 1905. g.

2.2.EKSPRESIONIZAM

Razvijajući se paralelno uz fovizam, ali primarno u Njemačkoj i Austriji, ekspresionizam su također krasile burne karakteristike, ali s većim naglaskom na emocionalnoj i psihološkoj ekspresiji. Umjetnička djela su bila odraz unutarnjeg emocionalnog i psihološkog stanja samog autora i njegovog viđenja na svijet. S obzirom na veliki utjecaj Prvog svjetskog rata na emocionalno stanje čitavog društva pa tako i umjetnika, ekspresionizam se dijeli na predratni ili kozmički, ratni i poslijeratni ili socijalni. Najistaknutijim umjetnikom, moglo bi se reći i začetnikom ekspresionizma, smatra se Edvard Munch, čija je slika „Krik“ postala svojevrsna ikona tog umjetničkog pokreta. Osim njega, diljem središnje Europe pojavljivale su se razne ekspresionističke skupine kao što su "Die Brücke" (1905.), "Der Blaue Reiter" (1911.) i "Neue Sachlichkeit" (1920.) koje su se zalagale za duhovnu i emocionalnu dubinu u umjetnosti. Od ostalih umjetnika, valjalo bi istaknuti Wassilya Kandinskog, Ernest Ludwig Kirchnera i Franz Marca.

Slika 3. Edvard Munch, Krik, 1893.

2.3. KUBIZAM

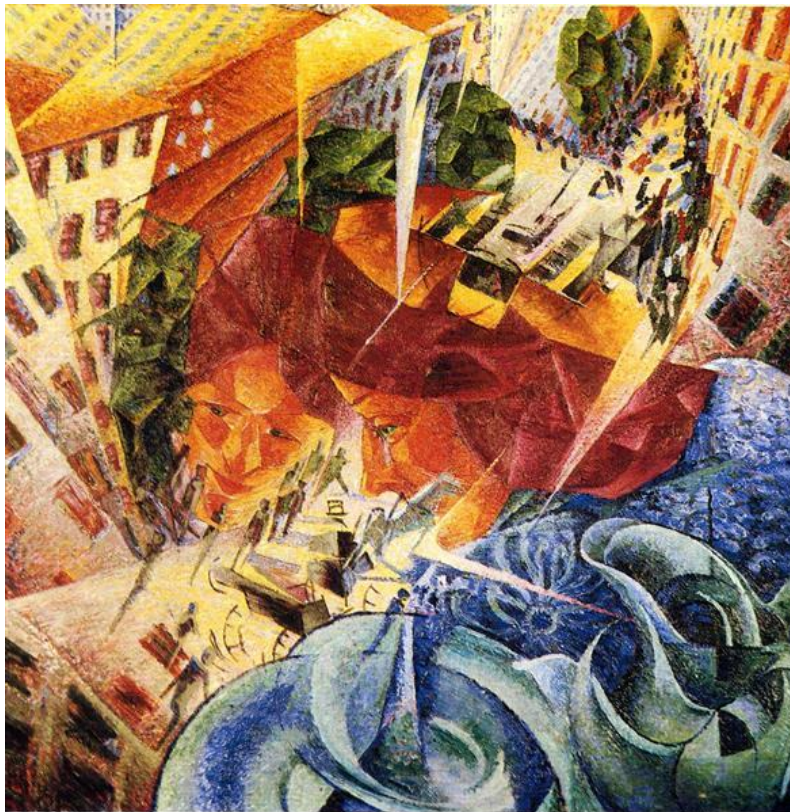
Kubizam se pojavio oko 1907. godine u Parizu, od samog početka radikalno mijenjajući dotadašnju percepciju prostora i oblika, prikazujući prizore dekonstruirane na geometrijske oblike. Također, karakterističan je po načinu prikaza iz više perspektiva istovremeno, izazivajući oko promatrača. Osnivačima kubizma smatraju se umjetnici Georges Braque i Pablo Picasso, a na izložbi koja je obilježila početak pokreta pridružila su im se druga imena kao što su Jean Metzinger, Albert Gleizes, Robert Delaunay, Henri Le Fauconnier i Fernand Léger. Unutar kubizma razlikujemo dvije vrste, analitički i sintetički, a smatra se i jednim od najutjecajnijih pokreta 20. stoljeća, krojeći put prema modernoj umjetnosti.

Slika 4. Pablo Picasso, La Femme Qui Pleure, 1937.

2.4. FUTURIZAM

Futurizam je začeo u Italiji 1909. godine od strane pjesnika Filippa Tommasa Marinettija, a nedugo nakon toga počinje zahvaćati i ostale umjetničke pravce u ostalim djelovima Europe. Futurizam dodatno preispituje dotadašnje umjetničke vrijednosti, te se kroz istaknutu značajku dinamike okreće nadolazećoj budućnosti, ubrzanom rastu tehnologije i njezine modernosti. Za razliku od svojih suvremenika drugih umjetničkih pokreta, oni rat smatraju nekakvom vrstom pročišćenja industrijskog društva, te slave njegovu dinamiku kroz svoja djela prožeta naglašenim osjećajem kretanja i energije. Kao takav, utjecao je na razvitak brojnih modernih sljedbenika i pokreta, kao što su dadaizam i konstruktivizam, postepeno se približavajući apstrakciji. Česti motivi bili su dinamika pokreta i ubrzanost suvremenog života, a istaknute značajke snažni pokreti kistom i naglašenost komplementarnim bojama. Također, pod utjecajem kubizma, naglašeni su bili i geometrijski oblici i fragmentacija ploha i volumena, što se dodatno isticalo u karakterističnom nastojanju predodžbenja zvukova. Najistaknutiji umjetnici i predstavnici futurizma su Umberto Boccioni, Gino Severini, Giacomo Balla, Luigi Russolo i mnogi drugi.

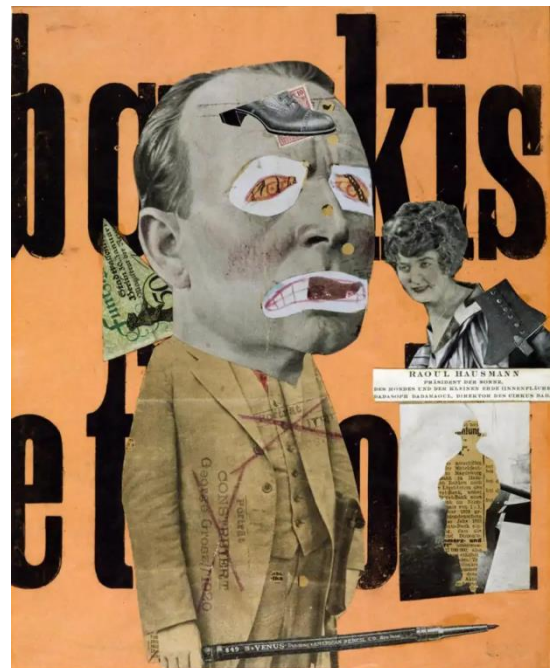
Slika 5. Umberto Boccioni, *Simultaneous visions*, 1912.

2.5. DADAIZAM

Dadaizam se isprva javlja u Zurichu 1916. Godine pod utjecajem futurizma, ali sa znatno drugačijim gledištem na pojam rata. Naime, dadaizam izrugljuje besmisao Prvog svjetskog rata, odbacujući tradicionalne vrijednosti i okrenuvši se takozvanom apsurdu, slučajnosti i svojevrsnoj provokaciji. U tom tonu, jedan od istaknutijih bio je i Marcel Duchamp koji je svojim kiparskim kreacijama preispitivao čitav koncept umjetnosti, pružajući otpor konceptom "ready-made" objekata u kojem je obične predmete nazivao umjetnošću. Svojim daljnjim pomicanjem granica i apsolutnim odbijanjem realizma, dadaizam postavlja temelje za nadolazeći nadrealizam, a svojim djelima kritiziraju i društvene pokrete kao što je kapitalizam. Neki od istaknutijih umjetnika bili su Jean Arp, Johannes Baader, Max Ernest, Otto Dix, Marcel Duchamp i brojni drugi.

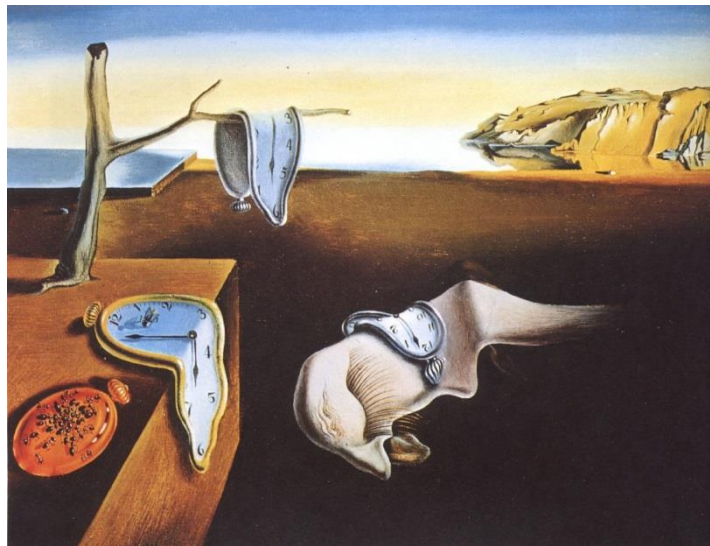
Slika 6. Marcel Duchamp, Fountain, 1917.g.

Slika 7. Raoul Hausmann, The art critic, 1920.

2.6.NADREALIZAM

Nadrealizam, razvijen 1920-ih i inspiriran dadaizmom, u potpunosti iz svog bitka izbacuje realizam te se okreće temama kao što su duboka podsvijest, snovi i mašta. Na taj način nadrealisti pokazali su najveći otpor društvenom stanju, u potpunosti se otklanjajući od društva, socijalne strukture i politike te posvećujući se veličini i raznolikosti ljudskog duha i uma, odbacujući sve poznate zakone. Koristeći tehnike poput automatizma i slobodnih asocijacija, umjetnici nadrealizma nastojali su u potpunosti zaploviti slobodom kreativnog potencijala nesvjesnog uma. Najistaknutiji i najpoznatiji nadrealist bio je Salvador Dali, a uz njega stoje i Rene Margitte, Max Ernst i drugi kao Jean Arp, Paul Nash, Man Ray i Paul Delvaux.

Slika 8. Salvador Dali, The persistance of memory, 1931.

2.7.KONSTRUKTIVIZAM

Konstruktivizam je umjetnički pokret nastao nakon Oktobarske revolucije 1917. u Sovjetskom savezu. Okrećući se funkcionalnoj umjetnosti i dizajnu, teži revoluciji umjetnosti u skladu s razvojem socijalističkog društva. Krase ga karakteristike kao što su geometrijska apstrakcija i industrijski materijali, a velik utjecaj ima i u arhitekturi. Od značajnijih predstavnika možemo izdvojiti Vladimira Tatlina, Aleksandra Rodčenka, El Lissitzky, Naum Gabo i braću Vesnin.

2.8. DE STIJL

De Stijl je umjetnički pokret nastao u Nizozemskoj oko 1917. godine, okrećući se u potpunosti od rata i prema ideološkim uvjerenjima, u nastojanju ostvarenja utopijskih vrijednosti. Kao takav, de stijl obilježavaju apstraktne kreacije ostvarene uporabom osnovnih boja i oblika, težeći jednostavnošću ostvariti harmoniju i ravnotežu kako u umjetnosti tako i u društvu. Njihove kreacije imale su značajan utjecaj na razvoj arhitekture i dizajna, inspirirajući brojne modernističke pokrete i skupine čiji je utjecaj prisutan i dan danas. Najistaknutiji predstavnici bili su Piet Mondrian, Theo van Doesburg, Gerrit Rietveld.

2.9. APSTRAKTNI EKSPRESIONIZAM

Nakon što su brojni njegovi prethodnici kao što su kubizam, futurizam, pa čak i fovizam, u Europi već krenuli putem prema apstrakciji, apstraktni ekspresionizam pojavljuje se u SAD-u nakon Drugog svjetskog rata te na taj način postaje prvi međunarodno priznati američki umjetnički pokret. Kao glavna značajka isticala se stvaralačka spontanost i nastojanje individualne ekspresije. Odmičući od tradicionalnog stvaralaštva, tadašnji umjetnici razvili su brojne nove tehnike i metode poput akcijskog slikanja, nastojeći prikazati svoje unutarnje stanje i povezati se sa širom publikom kroz univerzalne teme. Neki od istaknutijih umjetnika dok doba bili su svakako Jackson Pollock, ali i Mark Rothk, Willem de Kooning, Jean Dubuffet i Charles Alston.

Slika 9. Jackson Pollock , Convergence, 1952.

2.10. POP ART

Pop art pojavio se negdje između 1950-ih i 1960-ih godina, s ciljem da umjetnost vrati prosječnom čovjeku i široj javnosti. Taj pokret proučava odnos između umjetnosti i masovne kulture, nastojeći uvesti gledatelja u aktivan proces promatranja pa čak i stvaranja umjetničkog djela. Pop art bavi se aktualnim temama te inspiraciju crpi iz motiva prisutnih u svakodnevnoj okolini, nastojeći svrgnuti granice nedostižne i visoke umjetnosti. Inspiriran je, osim svakodnevnim predmetima, i stripovima, etiketima proizvoda, plakatima, posterima, časopisima i slično. Pokretači ovog pokreta u SAD-u bili su Jasper Johns i Robert Rauschenberg, a neki od istaknutijih predstavnika su i Roy Lichtenstein, Andy Warhol i Claes Oldenburg.

Slika 10. Roy Lichtenstein, "In the Car" , 1963.g.

2.11. MINIMALIZAM

Minimalizam je pokret koji se razvio 1960.-ih godina počevši u SAD-u, a u središte djelovanja stavlja estetski značaj djela i osobni izraz umjetnika. Minimalistički stil bazira se na reduciranju umjetničkog izraza te njegovom svođenju na što osnovnije elemente. Minimalistički izričaj vrti se oko stvaralaštva pomoću manipulacije likovnih elemenata, to jest boja, tonova, oblika, linija i tekstura na specifičan način. Minimalizam u potpunosti izbacuje tradicionalne vrijednosti, zanemarujući dotadašnje elemente kao što je kompozicija, pa čak i sama tema. Taj pokret ne podupire dotadašnje vjerovanje da je umjetničko djelo odraz umjetnikovog unutarnjeg stanja, već mu je cilj stvaranje estetski ugodnih djela čija je ideja izazvati doživljaj promatrača. Jednim od glavnih pokretača smatra se Frank Stella, a od ostalih ističu se Carl Andre, Robert Smithson, Donald Judd, Agnes Martin i Sol Lewitt.

Slika 11. Frank Stella, Hyena Stomp, 1962. g.

2.12. KONCEPTUALNA UMJETNOST

Konceptualna umjetnost kao pokret razvija se oko 1960.-ih godina, a u središte pozornosti stavlja samu ideju, to jest koncept, umjetničkog djela. Na taj način izaziva dotadašnju vrijednost djela tumačenu kroz estetski ili materijalni aspekt. Postoje razne vrste konceptualne umjetnosti, koje su zauvijek promijenila način gledanja na umjetnost. Mnoge od njih bile su ostvarenje kroz nove medije, svakakve razne instalacije, body art pa čak i performans. Neki od istaknutih konceptualnih umjetnika bili su Sol LeWitt, Yoko Ono, Lygia Pape i Donald Judd.

Slika 12. Joseph Kosuth, Clock, 1965.

3. ZAKLJUČAK

Avangardni pokreti koji su se javili u 20. stoljeću predstavili su revolucionarnu promjenu u umjetnosti u svim područjima. Njihova odvažnost, ekspresija i tematika probila je put za brojne nadolazeće pokrete i metode. Ti pokreti djelovali su kao reakcija na ratno, političko, socijalno i tehnološko stanje svoga doba, u stopu prateći aktualne promjene. Preoblikovali su samu srž umjetnosti, opovrgnuli njezina dotadašnja pravila i zauvijek promijenili njezinu strukturu, preispitujući njezinu društvenu ulogu i značenje. Utjecaj avangardnih pokreta ostavio je neizbrisiv trag na umjetničkoj sceni, a njihov utjecaj i djelovanje vidljivi su i dan danas diljem svijeta.

Slika 13. Pablo Picasso, Bust of a woman, 1944.g.

4. LITERATURA

„Cubism“, G. Apollinaire, D. Eimert, Indiana, 2023.

„Minimalism:Origins“ E.Strickland, Indiana University Press, 2000.

„The "wild beasts" : Fauvism and its affinities“ J.Elderfield, MoMa, 1976.

„POP ART“ T.Osterworld, New York, 1999.

"Avant-Garde Art Definition Overview and Analysis". [Internet]. 2021.

TheArtStory.org, R. Seiferle, G. Thomas (<https://www.theartstory.org/definition/avant-garde/>)

„Nadrealizam, socijalna umjetnost 1929.–1950.“ B.Gagro, 1969.

„Što je avangarda?“ L.Novak, 2013. , internet (source: <https://moderna-galerija.hr/avangarda-i-njeni-pokreti/>)